

3. Демянчик, В.Т. Полесская робинзонада : экспедиционная полевая практика по экологическому краеведению : пособие для студ. биол. и геогр. специальностей высш. учеб. заведений / В.Т. Демянчик, М.Г. Демянчик ; Брест. гос. ун-т им. А.С. Пушкина. – Брест: Альтернатива, 2007. – 49 с.

4. Можливості міжнародної співпраці у галузі охорони природи і впровадження зрівноваженого розвитку на новому етапі програмування Європейської Спільноти (2007-2013) / под ред. І. Козак – Люблін, 2007. – 114 с.

5. Anasiewicz A. et.al. Tyrystyka przyrodnicza w regionie lubelskim. – Lublin. 2007. – 25 s.

KORUPCJA JAKO PROBLEM SPOŁECZNY, GOSPODARCZY I POLITYCZNY

Marta Dyszkiewicz

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

Wprowadzenie

Korupcja to jedno z najpoważniejszych przestępstw we współczesnym świecie. Zjawisko to nie omija żadnego Państwa, czy systemu. Jest bardzo poważnym problemem, z którym stykają się zarówno kraje bogate, jak i biedne. Walka z nią jest więc jednym z podstawowych wyzwań, przed jakimi stoją rządy tych państw. Korupcja pojawia się tam, gdzie pojawia się rozróżnienie podziału na dobro publiczne i interes prywatny. Możemy zmieniać, doskonalić normy etyczne, przepisy prawne powoływać nowe instytucje do walki z tą patologią, lecz to od nas i od naszej postawy zależy czy uciekniemy od tego zjawiska.

Powszechnie uważa się, że korupcja jest niczym innym jak wręczeniem tzw. „koperty”, czyli łapówki. Nic bardziej mylnego. Pojęcie to ma wiele znaczeń i skonstruowanie definicji korupcji sprawiło ekspertom niesłychanie wiele problemów. Nie istnieją wspólne, dla wszystkich państw oraz instytucji zajmujących się tym zagadnieniem, zasady analizy zakresu, przyczyn i natury korupcji. Rozumienie tego słowa zależy zarówno od perspektywy badawczej, jak i od instytucji czy państwa je sterujących. Inaczej jest to rozumiane z punktu widzenia psychologii, socjologii, etyki, historii czy prawa. Inaczej zagadnienie to będzie wyglądać w ujęciu prawno karnym, a inaczej w administracyjnym czy gospodarczym.

Istota i rodzaje korupcji

Pierwotnie nazwa korupcja oznaczała psucie się, gnicie, rozkład moralny, potem włączono w jej zakres znaczeniowy pojęcie łapownictwa jako podstawowego przejawu zachowania korupcyjnego. W obecnym zastosowaniu prawnym oraz w codziennej percepcji jest pojęciem szerokim, uotżsamianym z różnorodnym zakresem zachowań, zjawisk, praktyk i sytuacji. Pierwszą i jedyną legalną definicję korupcji zawiera obecnie art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. 2006 nr 104 poz. 708), który stanowi, że korupcją, w rozumieniu tej ustawy, jest obiecywanie, proponowanie, wręczenie, żądanie, przyjmowanie przez jakąkolwiek osobę, bezpośrednio lub pośrednio, jakiejkolwiek nienależnej korzyści majątkowej, osobistej lub innej, dla niej samej lub jakiejkolwiek innej osoby, lub przyjmowanie propozycji lub obietnicy takich korzyści w zamian za działanie lub zaniechanie działania w wykonywaniu funkcji publicznej lub w toku działalności gospodarczej. Najprostsza definicja korupcji to „wykorzystywanie władzy publicznej dla celów prywatnych” [7]. Tę definicję należy jednak uściślić, wskazując, że stanowiska publiczne obejmują - w kontekście korupcji – wszelkie urzędy, gdzie można uzyskać owe korzyści od innych ludzi.

Chodzi więc przede wszystkim o polityków i urzędników państwowych, ale nie tylko – również lekarzy, od których zależy dostęp do pieniędzy podatników, egzaminatorów na uczelniach, dziennikarzy czy przedsiębiorców.

Proces rozwoju korupcji był bardzo długi i to właśnie on spowodował, że obecnie rozróżniamy kilkanaście typów tego zjawiska:

- korupcja administracyjna. Jest ona związana ze świadczeniem pozaekonomicznych usług w zakresie oświaty, służby zdrowia, opieki społecznej. Występuje ono w różnych działach administracji publicznej. Przykładami tego typu korupcji mogą być: wpływanie na treść decyzji administracyjnej, przyznanie kredytu; legalizacja pojazdów, wydawanie uprawnień i zdawanie egzaminów państwowych;

-korupcja gospodarcza. Są to tylko te akty przekupstwa i sprzedaży, które mają miejsce w życiu gospodarczym państwa. Sektor gospodarki, w szczególności sposób jest uzależniony od decyzji instytucji państwowych i społecznych. To w szczególności sprzyja kwitnięciu korupcji. W przypadku takiego typu korupcji, popełnianie przestępstwa ma na celu zjednanie osoby pełniącej funkcję publiczną dla swoich celów, osiągnięcie zysków materialnych z działalności gospodarczej. Cechą tego typu korupcji jest jej "długotrwałość" - czas trwania działalności korupcyjnej jest uzależnione od czasu trwania współpracy między dającym i biorącym. To przestępstwo najczęściej jest prowadzone pod pozorem legalnych operacji gospodarczych, finansowych, handlowych;

-korupcja wyborcza. Ma miejsce wówczas, gdy zachodzi przekupstwo i sprzedajność w związku z wyborami do władz publicznych i ma na celu wywarcie wpływu na sposób głosowania;

-korupcja polityczna. Jest nią akt przekupstwa i sprzedaży, związany z przejęciem władzy państwowej lub jej utrzymaniem. Może być ono realizowane przy pomocy: nagród, stypendiów naukowych, darów, zapomóg, sponsorowania. Jest oferowaniem stanowisk i korzyści w sektorze publicznym gospodarki. Korupcja polityczna jest nieformalnym wynagrodzeniem polityków za wykorzystanie ich wpływów lub poparcie w konkretnych sytuacjach, np. zajmowanie miejsc w radach nadzorczych, pobieranie wynagrodzeń bez świadczenia pracy, diet i innych apanaży czy korzyści tylko z tytułu pozostawania w określonym układzie władzy państwowej;

-korupcja samorządowa. Jest to oferowanie stanowisk i korzyści dla polityków lub urzędników w sektorze powiązanych z gospodarką komunalną i usługami na rzecz miast i gmin. Ten rodzaj korupcji jest bardzo rozpowszechniony w związku z faktem, iż większość spraw związanych z realizacją inwestycji czy obsługą mieszkańców jest załatwiana na szczeblu lokalnym.

-korupcja legislacyjna. Jest to wpływanie na kształt ustawodawstwa w zamian za korzyści dla parlamentarzystów. Zjawisko to jest ściśle powiązane z lobbieniem, ale występuje tylko wówczas, gdy w zamian za poparcie konkretnych rozwiązań następuje określona forma zapłaty nie związana tylko z poparciem wyborczym (np. finansowa w naturze, poprzez specjalne usługi itp.);

-korupcja koncesyjna. Jest to stwarzanie sztucznych barier w celu uzyskania korzyści. Najczęściej jest związana z wydawaniem decyzji administracyjnych przy pozwoleniach, zezwoleniach, licencjach czy koncesjach. Stwarzanie "sztucznych" trudności ma za zadanie wytworzyć u przedsiębiorcy przekonanie, że bez uzyskania specjalnej "pomocy" od urzędnika niemożliwe jest załatwienie sprawy;

-korupcja informacyjna. Polega ona na sprzedaży ważnych informacji będących w posiadaniu władz publicznych, których wcześniejsze posiadanie przez biznes może umożliwić

osiągnięcie specjalnych zysków. Korupcja informacyjna może też oznaczać sprzedaż informacji będących w posiadaniu jednostek prywatnych np. spółek giełdowych, władz giełdy, maklerów, zarządów spółek itp., których wykorzystanie niejawne może narazić pozostałych akcjonariuszy na straty;

- korupcja w zakresie zamówień publicznych. Jest tym rodzajem, który jest najszerzej opisany. Korupcja ta polega na oferowaniu korzyści urzędnikom w zamian za uzyskanie zlecenia lub zamówienia. Korupcja w zakresie zamówień publicznych jest bardzo różnicowana i może dotyczyć różnych faz procesu realizacji zamówienia publicznego;

-korupcja w zakresie zamówień prywatnych. Jak okazało się korupcja występuje również w kontaktach pomiędzy firmami prywatnymi. Dotyczy to zwłaszcza nieuczciwości w służbach zaopatrzenia lub zakupów, które często uzależniają zakup towaru od dostawcy, od uzyskania od niego osobistych korzyści. Sytuacje tego typu są bardzo częste np.: w sieciach supermarketów.

Profesor Andrzej Kojder wymienia też trzy rodzaje postaw wobec korupcji: akceptację, przyzwolenie oraz dezaprobatę [3, s. 2]. W naszym kraju, według profesora Kojdera, najczęstsza jest postawa przyzwalająca. „Polacy nadal godzą się na miękkie formy korupcji, takie jak drobna łapówka (niekiedy trudno ją odróżnić od dowodów wdzięczności), protekcyjizm i pośredniczenie w niezupełnie legalnych transakcjach. Z tą postawą idzie w parze przekonanie, że korupcja jest najbardziej rozpowszechniona w handlu i biznesie, administracji, służbie zdrowia i szkolnictwie, a więc w tych dziedzinach, z którymi niemal każdy ma codzienny lub bardzo częsty kontakt.” [4? S. 389]. Odrzucane deklaratorywnie są, według profesora Andrzeja Kojdera, wszelkie tak zwane twarde formy korupcji: przekupstwo, sprzedajność, nepotyzm, szantaż, płatna protekcja oraz nadużywanie uprawnień. Nie uznaje się bowiem, iż w trudnych sytuacjach życiowych, mogą one stanowić usprawiedliwioną konieczność. „Oburzenie, które towarzyszy ujawnionym, choć sądownie nie rozliczonym, wielkim aferom, zdaje się świadczyć o tym, że na 'twardą' korupcję nie ma w Polsce społecznego przyzwolenia, ale też nie istnieją jeszcze siły, które zdolne są się jej przeciwstawić.”

Przyczyny korupcji

Trudności nastręcza nie tylko zdefiniowanie korupcji, lecz także określenie jej przyczyn. W dotychczasowych badaniach naukowych wskazano na wiele czynników wywołujących to zjawisko. Wśród nich znalazły się takie dziedziny jak religia, dziedzictwo historyczne czy położenie geograficzne państwa, a także czynniki ekonomiczne i polityczne: poziom rozwoju gospodarczego, wielkość sektora państwowego, forma ustrojowa oraz różne typy instytucji politycznych. Co do większości domniemyanych wyznaczników korupcji wśród badaczy trwa spór. Po pierwsze nie jest zupełnie jasne, czy czynniki te wywołują korupcję, czy raczej z niej wynikają [6, s. 3].

Powodów korupcji jest wiele i nie wszystkie oddziałują z jednakową siłą. Jedne wynikają z wrodzonego przyzwyczajenia, inne z nabytego doświadczenia. Najważniejszą z przyczyn jest niewątpliwie niesprawny system prawny – najczęściej ustawy inspirowane bieżącymi wydarzeniami lub widocznymi patologiami, przygotowane w sposób chaotyczny zawierają luki prawne, które tworzą możliwości korpumpowania. Kolejną z przyczyn jest niesprawna administracja, miernie określone kompetencje pracowników administracji publicznej, praktyczne skupienie władzy, stwarzanie sztucznych barier w celu uzyskania korzyści prywatnej. Stwarza im to dowolność wyboru przy podejmowaniu decyzji, niezależnie od obowiązujących zasad i norm społecznych. Praktyczne rozstrzygnięcie decyzji uzależnione jest od prywatnego zdania, czyli w rzeczywistości przekłada się na uzyskane wpływy, utrzymywane znajomości czy możliwości osiągnięcia prywatnej korzyści.

Często wydaje się nam że „wręczenie koperty” jest jedynym wyjściem z sytuacji. Dzięki temu możemy załatwić wiele ważnych, pilnych i trudnych spraw bez zbędnych procedur. Staje się to powodem naszego przyzwolenia na pierwsze pojedyncze przekupstwo, później na kolejne i jeszcze następne, co z czasem staje się patologią. Rzadko zdarza się, że otwarcie przyznajemy się do naszego działania. Wręcz często krytykujemy to zjawisko, uważając je za negatywne. Zaletą korupcji w oczach obywateli może wydawać się to, że obie strony, zarówno biorący jak i dający uzyskują obopólną korzyść osobistą. Zyskuje zarówno biorący „łapówkę”, jak również dający. Najprostszym przykładem owego myślenia jest wręczenie łapówek lekarzom w celu skrócenia okresu oczekiwania na zabieg, operację czy inne usługi medyczne. Często jednak zapominamy o jednej zasadniczej kwestii: względne korzyści odnoszone są kosztami całego społeczeństwa oraz są niezgodne z prawem i sprawiedliwością społeczną. Posługując się, przykładami wskazanymi przez Magdalenę Środę bądź własnymi, poniższa klasyfikacja przedstawia zawężoną w sensie ilościowym, jednak dość barwną w kontekście językowym, grupę uzasadnień dla zjawisk korupcji:

- uzasadnienie powszechne: „wszyscy to robią”;
- uzasadnienie egzystencjalne: „na tym polega niestety dorosłe życie”;
- uzasadnienie humanitarne: „nie przeżyję z pensji”;
- uzasadnienie altruistyczne: „robię to dla rodziny, a nie dla siebie”;
- uzasadnienie z konieczności: „inaczej się nie da”;
- uzasadnienie obronne: „jak nie będę taki jak wszyscy, to mnie zaszczują i zginę”;
- uzasadnienie solidarnościowe: „inni tak robią, nie będę się wyróżniać”
(w Polsce bardzo nośne);
- uzasadnienie etatowe: „należy mi się godziwa płaca za odpowiedzialną/ ciężką pracę”;
- uzasadnienie gry z wynikiem: „zarówno dający i biorący coś zyskują, nikomu to nie ('dodatnim') szkodzi”;
- uzasadnienie filozoficzne: „skoro nie jest zabronione, to nie jest zakazane, czyli dozwolone”.

Konsekwencje działań korupcyjnych

Korupcja jest z pewnością jednym z największych wyzwań współczesnego świata. Podkopuje rządy, narusza fundamenty polityki społecznej, prowadzi do złej alokacji zasobów, kaleczy sektor prywatny, jednak najczęściej uderza w biednych. Korupcja nie wpływa korzystnie na efektywność, ponieważ kraje, które są nią przesiąknięte tracą w międzynarodowej konkurencji o pomoc finansową i kapitał zagraniczny. Wielu biznesmenów nie chce bowiem ryzykować utraty pieniędzy w takich krajach. Są tacy którzy twierdzą, że zjawisko to nie zawsze jest negatywne i różnią ją korupcję dobrą i złą. „Dobra jest wtedy, gdy delikatne posmarowanie rączek pobudza leniwego urzędnika do działania; zła – gdy odpłacamy ministrów za poparcie dla biznesowego projektu” [8, s. 56]. Pogląd taki zmusza jednak do zastanowienia się nad smutną sytuacją, gdy trzeba odwołać się do łapówki, aby załatwić sprawę z urzędnikiem, który powinien ją czynność wykonać bez żadnych dodatkowych gratyfikacji. Korupcja najczęściej przynosi korzyść tylko osobom przyjmującym łapówki. Często osoby te nie są w stanie załatwić sprawy, ponieważ to co załatwia się jednego dnia, następnego może być odebrane przez innego bądź tego samego urzędnika. Łapówki jako „zachęty pieniężne” najczęściej jednak nie działają przez przyspieszenie spraw, ale przez spowalnianie aprobaty dla rywali i konieczność przebijania wysokości łapówki oferowanych przez konkurentów. Sytuacja taka wydaje się być jeszcze gorsza, gdy zdamy sobie sprawę, że korupcja pomnaża samą siebie. Biurokraci widzą w takiej sytuacji okazję do nie tylko podtrzymywania błędnych przepisów, ale nawet do ich pomnażania.

Powszechnie znany jest także fakt, że korupcja jest nierozzerwalnie związana z brakami w etyce i demoralizacją społeczną. „Wszyscy: biznesmeni, politycy, biurokraci i indywidualni obywatele mogą uświadamiać sobie korzyści z przedsięwzięć rynkowych i rozumieć, że arogancki rząd wytwarza więcej i więcej korupcji. Ale w krajach, gdzie efektywne mechanizmy rynkowe dopiero się wyłaniają, często korupcja postrzegana jest jako smar konieczny do natłuszczenia kół działalności gospodarczej” [2].

Według profesora Leszka Balcerowicza korupcja szkodzi rozwojowi gospodarki na kilka zasadniczych sposobów:

- związane z nią „opłaty” stanowią dodatkowy podatek, który obniża zdolność przedsiębiorstwa do inwestowania, a przez to do tworzenia nowych miejsc pracy. Szkody są duże zwłaszcza wtedy, gdy pobieranie i wielkość korupcyjnych opłat są trudne do przewidzenia. Wtedy dodatkowo pojawia się niepewność, która jest szczególnie niekorzystna dla podejmowania decyzji inwestycyjnych; one bowiem zawsze polegają na tym, że najpierw trzeba włożyć pieniądze, oczekując, że zwrócą się z nawiązką;

- korupcja może podważać finanse publiczne i przez to szkodzi rozwojowi gospodarki. Głównym niebezpieczeństwem jest wówczas duży deficyt, który podbija stopy procentowe i zwiększa dług publiczny, a przez to związane z nim ciężary. Korupcja podmywa finanse publiczne głównie wtedy, gdy osoby mające odpowiednią władzę umożliwiają innym wyłudzenie pieniędzy podatników. Nadmiernie rosną wówczas wydatki budżetowe, a przez to zwiększa się deficyt lub podatki. Taka korupcja jest w Polsce szeroko rozpowszechniona. Stanowi poważne zagrożenie dla rozwoju gospodarki i dla tworzenia miejsc pracy;

- korupcja osłabia konkurencję – główną siłę napędową gospodarki. Przy dużym natężeniu korupcyjnych praktyk o wynikach finansowych firm zaczynają bowiem decydować „dojścia” do władzy publicznej, a nie ich sprawność;

- korupcja na wysokim poziomie odstrasza poważnych inwestorów zagranicznych [1].

Podsumowując rozważania nad kosztami korupcji można stwierdzić, że ponoszą je wszystkie sfery życia, zarówno gospodarczego, politycznego jak i całe społeczeństwo skorpumpowanego kraju.

Sposoby zwalczania korupcji

W Polsce podobnie jak w innych krajach przeciwdziałanie i zwalczanie korupcji nie jest w gestii tylko jednej wyspecjalizowanej instytucji. Zadania w tym zakresie realizują m.in.: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Finansów i organy kontroli skarbowej, Prokuratura, Policja, Straż Graniczna, Urząd Zamówień Publicznych, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Najwyższa Izba Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich, a w końcowym etapie sądownictwo. Problematyka przeciwdziałania i zwalczania przestępstw korupcji jest także przedmiotem pracy analitycznej, operacyjno-rozpoznawczej i dochodzeniowo-śledczej funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Ostatni z wymienionych to najlepiej wyspecjalizowany urząd do walki z korupcją, posiadający bardzo szerokie uprawnienia dochodzeniowo-śledcze. Do ustawowych i statutowych zadań CBA należy podejmowanie i prowadzenie działań mających na celu zwalczanie korupcji poprzez ściganie karnie przestępstw przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, wymiarowi sprawiedliwości, wyborom i referendum, porządkowi publicznemu, wiarygodności dokumentów, mieniu, obrotowi gospodarczemu, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowym, jeśli pozostają w związku z korupcją, obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji i subwencji, jeśli pozostają w związku z korupcją lub działalnością godzącą w interesy ekonomiczne państwa.

We wrześniu 2003r. w MSWiA został utworzony Zespół do Spraw Koordynacji Strategii Antykorupcyjnej, do której zadań należy koordynowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez administrację rządową w ramach realizacji Strategii Antykorupcyjnej, opracowanie analiz i ocena zjawisk korupcyjnych w działalności publicznej, a także współpraca z organizacjami pozarządowymi i organami Unii Europejskiej. Jednym z bardziej istotnych działań w ramach realizacji II Etapu Strategii Antykorupcyjnej (drugi etap obejmował lata 2005-2009) było przyjęcie przez MSWiA w maju 2006 r. planu działań edukacyjno-informacyjnych w zakresie promowania przejrzystej, sprawnej i przyjaznej administracji publicznej.

Plan odwoływał się do zadań określonych w projektach twinningowych realizowanych we współpracy z partnerami z Wielkiej Brytanii, Holandii i Niemiec. W jego realizację zaangażowany był Zespół Sterujący złożony z przedstawicieli strony rządowej, samorządowej oraz organizacji pozarządowych, ponieważ jak pokazują doświadczenia innych krajów partnerska współpraca z reprezentantami samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych jest najbardziej skutecznym sposobem podnoszenia świadomości zjawisk korupcyjnych.

Bardzo duży wkład w działania ograniczające skalę korupcji mają obok wyspecjalizowanych służb i instytucji państwowych także organizacje pozarządowe. Ich działania mają bardzo szeroki zakres, koncentrują się na rejestrowaniu przypadków korupcji, monitorowaniu prawa, włączaniu się w projekty zmierzające do jego naprawy oraz prowadzeniu licznych działań informacyjnych, badawczych i edukacyjnych. Najaktywniejsze z nich to m.in. Transparency International Polska, Fundacja im. Stefana Batorego, Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Walka z korupcją polega na ustaleniu jej obszarów, przyczyn i okoliczności sprzyjających oraz na skutecznym ich usuwaniu lub przynajmniej ograniczaniu ich oddziaływania. Tylko systemowe i systematyczne ograniczenie korupcji może przynieść trwale pozytywne rezultaty. Wszelkie odosobnione przedsięwzięcia, a także doraźne akcje, mają często raczej propagandowy niż merytoryczny cel, są na dłuższą metę nieskuteczne, a nawet przeciwskuteczne, gdyż potwierdzają przekonanie i niemożliwość walki z korupcją.

Podsumowanie

Z opublikowanego pod koniec roku 2009 przez Transparency International raportu wynika, że w naszym kraju spada poziom korupcji. W podsumowującym rankingu zajmujemy 48 miejsce na 180 przebadanych krajów. Na szczycie tegorocznej listy znajdziemy Nową Zelandię, Danię i Singapur. To zdaniem ekspertów kraje najmniej na świecie dotknięte korupcją. Polska została w rankingu zdystansowana nie tylko przez kraje skandynawskie, ale także Niemcy czy Węgry. Natomiast nieco niżej niż nasz kraj uplasowały się Czechy i Litwa.

Oczywiście ostatnia poprawa wyniku może cieszyć, lecz nie wolno popadać w euforię. Korupcja jest zjawiskiem, którego skalę trudno miarodajnie ocenić. Wskaźniki określające poziom korupcji można badać głównie poprzez przekonania i odczucia ludzi. Bazując na badaniach opinii społecznej, należy stwierdzić, że Polska jest postrzegana przez swoich obywateli jako kraj stosunkowo silnie dotknięty tą patologią. Zdecydowana większość Polaków (89%) uważa, że korupcja stanowi duży problem w naszym kraju. Co więcej, tylko 14% badanych dostrzega zmniejszanie się od dwóch lat zakresu tej patologii, dwukrotnie więcej zaś (30%) - jej rozszerzenia. Najbardziej skorumpowane dziedziny życia społecznego to – zdaniem ankietowanych – polityka oraz służba zdrowia, a w dalszej kolejności również sądownictwo i prokuratura oraz działalność urzędów samorządowych i centralnych [5]. Na pewno w dużej mierze wynika to z osobistych doświadczeń badanych, trzeba jednak zaznaczyć, że temat korupcji w ostatnich latach mocno zaznacza swą obecność w polskiej debacie publicznej w kontekście działań antykorupcyjnych. Paradoksalnie sukcesy w walce ze zjawiskami korupcyjnymi, spora liczba spraw ujawnionych przez organy ścigania i

нагłoŝnionych przez media, mogą rodzić przekonanie, że nasz kraj jest bardziej skorumpowany, niź ma to faktycznie miejsce. Walka z korupcją to długi proces, który wymaga od kaźdego z nas postawy etycznej w kaźdej dziedzinie życia. Musimy pamiętać i edukować młodsze społeczeństwo, że to przede wszystkim zmiana postawy ludzi może skutecznie przeciwdziałać praktykom łapówkarskim.

LITERATURA

1. Balcerowicz, L. Choroba brudnych rąk. „Rzeczpospolita”, 17.01.1999r.
2. Hessel, M., Murphy, K. Ukraść państwo i całą resztę. Przegląd korupcji w świecie postkomunistycznym. www.poslaniec.pl/2000/01/01stealing.htm.
3. Kojder, A. Anatomia Korupcji i jej cechy w okresie zmiany ustrojowej, Warszawa 2001r.
4. Kojder, A. Godność i siła. Szkice socjologiczno-prawne, Warszawa 2001 r.
5. Komunikat CBOS „Opinia społeczna o korupcji w Polsce”, kwiecień 2009r.
6. Lambsdorff, J. Causes and Consequences of Corruption: What Do We Know from a Cross-Section of Countries?, w: International Handbook on the Economics of Corruption, 2006.
7. Senturia, J.J. Encyklopedia of Social Sciences, 1993, t. VI
8. The Economist: Globalna wojna z łapówkarstwem, „Businessman Magazine” marzec 1999r.

ОСОБЕННОСТИ РАННЕГО НЕМЕЦКОГО ЛИБЕРАЛИЗМА

Д. Ейдукене

Вильнюсский технический университет им. Гедиминаса, г. Вильнюс, Литва

До Наполеоновских войн о немецком либерализме не могло быть и речи - его как самостоятельного общественного течения не существовало и не могло существовать. Это вполне соответствовало объективным и субъективным устоям существования немецкого общества. Для большинства немцев «просвещенная монархия» времен Фридриха Великого была путеводной звездой, а сам Фридрих Великий сочетал в своей деятельности свободолюбивые идеи с тенденциями всесторонней опеки над подданными. Этот «революционер на троне»¹ оставил в назидание преемникам не только благородный образ монарха, стоящего на страже народных интересов, но и образ либерала, который в борьбе с феодальными элементами становился на эмансипационную точку зрения.

С другой стороны, до Наполеоновских войн, в эпоху Фридриха II, народ Германии был политически индифферентным: он смиренно держался в стороне от политической и общественной жизни, не обнаруживая к ней никакого интереса, целиком уйдя в раковину тихой и размеренной домашней жизни. Более того, так называемое «четвертое» сословие - городская мелкая буржуазия, интеллигенция, студенчество и крестьянство - было не только отстранено от всякого самостоятельного и сознательного участия в политической жизни страны, но и сурово отучено это делать немецким правительством, возводившим абсолютное политическое воздержание в высший принцип гражданской мудрости и добродетели.

До сих пор немецкое правительство видело в полнейшем невмешательстве граждан в политические дела страны основную гарантию прочности и непоколебимости существующего государственного строя, но, как непрерываемо показали наполеоновские войны, эта основная гарантия представляла огромную национальную опасность. Немецкое правитель-